

Azok a boldog szép évek?

Szekeres Imre számára a legfontosabb négy (boldog?) év valószínűleg az 1994-es parlamenti választásokat követően jött el. Az immár több mint 26 évvel ezelőtti történetben a szocialista-liberális (nem szociálliberális, vagy „balliberális”, ahogy azt a kevéssé képzett publicisták és magukat szakértőnek kiadó „politológusok” oly gyakran emlegetik), tehát legyünk pontosak: a – szabaddemokratákkal kiegészített – szocialista kormány, az MSZP-SZDSZ koalíció megalakulása után a Magyar Köztársaság új, immár harmadik demokratikusan megválasztott miniszterelnöke dr. Horn Gyula (hiszen Horn is jogosult volt a doktori címre, mint a közgazdaság-tudomány honosított kandidátusa) lett. 26 év után (vö: Szabó Lőrinc: Huszonhatodik év c. versciklusa, ami egy fájdalmas búcsúzás egy negyedszázadig tartó szerelemtől), vagyis ennyi idő múltával az események kellő távlatlalt személhetőek, így az akkori történések jellemzése és elemzése talán elfogultság nélkül is megtehető.

Nehezebb a helyzet, ha magunk is részesei, sőt, mint a szerző esetében joggal mondható, aktív alakítói voltunk az eseményeknek. Szekeres Imre, aki kiemelkedő szerepet játszott az 1994-es, majd az 1998-as és a 2006-os választások idején, mint az MSZP országos kampányfőnöke, kiváló rálátással rendelkezik a Horn-kormány megválasztásának, felemelkedésének, bukásának, sikereinek és kudarcainak, majd a bukásának hátterére. Az „Azok a koalíciós évek” című, 2019-ben megjelent könyvében az akkor általa is átélt és közvetlen-közeli látott események függvényében elemzi a történéseket, amelyek igen nagy hatást gyakoroltak országunk közpolitikájának és gazdasági-társadalmi viszonyainak alakulására.¹

Az 1994-es választások, a koalíció létrejötte

Az 1989-es rendszerváltás utáni első demokratikus választásokat Magyarországon az előző rendszer szöges ellentétének való megfelelés határozta meg. Társadalmi szempontból a lakosság

nagy részére motivációként hatott az új lehetőségek, politikai előrelépések, fordulatok közlége. A Kádár-rendszer teljes tagadása volt a cél. Viszont 1994-re már javulni látszott a szocialista párt helyzete. Támogatottságuk ismételtelen növekedett, a választópolgárok értékítélete szerint meghatározó szerepet játszott a vágy az ugyan szerény, de alapvető létbiztonságot nyújtó feltételek megteremtésére. A korai MSZP-SZDSZ-Fidesz koalíciós igények azonban gyengülni látszottak, a kezdeti lelkesedés megcsappant, amikor a Fidesz és az SZDSZ eltérő politikai stratégiája az MSZP-vel szemben felszínre került.

Az MSZP sem volt könnyű helyzetben, a miniszterelnök-jelölt személyének megnevezése a választások második fordulójának végéig még mindig kérdéses volt. Válaszként két lehetséges személy neve merült fel, Horn Gyuláé – aki a választások kezdete előtt szenvedett balesetet, kórházban ápolták –, és Békési Lászlóé.

A választások első fordulójában a Magyar Szocialista Párt szerepelt kiemelkedő eredménnyel, a szavazatok 32,99%-át szerezte meg. A választásra jogosultak közül a lakosság 69%-a adta le a voksát valamelyik politikai párt programjára. A későbbi, MSZP általi választási győzelmet a magyar közvélemény négy alapvető pillérre helyezte: az előre várható, feltételezett kormányzati teljesítményre; az előző rendszer szociális biztonságára; a pártvezetők iránti szimpátiára; és a párt akkori eszméire. Szekeres Imre a könyv számos pontján az akkori hiteles statisztikai adatoknak megfelelően igyekszik kiemelni a szocialista párt győzelmének társadalmilag is igazolást nyerő alapjait. A százalékos arány ugyan az MSZP-t igazolta, viszont a közvélemény megosztottsága az Országgyűlésben a párt abszolút, 54%-os többségéről a koalíció lehetőségét sürgette.

A Fidesz melletti második leglátogatottabb pártként az SZDSZ került megemlítésre, melynek érdekei, alapvetően az alkotmányról vallott nézetei, az önkormányzati rendszerek működtetéséről szóló álláspontja jelentős különbségeket mutatott az MSZP pártprogramjával szemben, viszont az összeegyeztetés nem volt lehetetlen.² „Az MSZP-re szavaztak, mert azt szeretnék, ha

vége szakadna az átmenet megrázkódtatásainak, ha az élet kiszámíthatóbbá, tervezhetőbbé és kevésbé nehezzé válna. De többnyire azt is sejtik, hogy ha a változás nem folytatódik, akkor a baj csak súlyosbodni fog, s ezért koalíciót akarnak az SZDSZ-szel.”³ Az 1994. június 24-én aláírt megállapodás értelmében, az azt megelőző három hetes tárgyalási időszak után létrejött az MSZP-SZDSZ kormányzati koalíció.

Szekeres Imre részletes tájékoztatást nyújt a fejezetben a tárgyalások menetéről, legfőbb lépéseiről, idézett párbeszédekben szemlélteti a tényállást. Az abszolút országgyűlési többség még mindig az MSZP-t illeti, a koalíciós megállapodás tehát a miniszterelnök jogállását nem érintette. A kizárólagos döntéshozatali jogkörére a szerző nagy hangsúlyt fektet, kiemelve ezzel a pártjának jelentőségét a kormányzatban. Ugyan a tényszerű leírások kiválóan szemléltetik a valós eseményeket, a szerző elfogultsága a pártja iránt még mindig tagadhatatlan a mű értelmezése során.⁴

A koalíciós kormányzás megvalósulása, annak kezdeti problémái

A kezdeti nehézségek jól látszottak a koalíció megalakulása után, a politikai-döntéshozatali koordináció és a szakmai szervezési problémák meghatározták az új kormány működését.

A hivatalba lépéskor elhangzott társadalmi-gazdasági megállapodás fő célja a makrogazdasági stabilizáció és átalakulás stratégiájának megteremtése volt, a társadalmi gondok kezelésére helyezték a hangsúlyt. A gazdasági átalakítási program viszont szembekerült az előző kormány hagyatékával, az új kormány pénzügyminisztereként Békési László az átalakításokról szóló álláspontjában ezen problémák kiküszöbölésére fektette a hangsúlyt.

Második problémaként megjelent az államháztartás átfogó reformjának elmaradása, amely a későbbiekben megnehezítette a tervezett változtatások megvalósítását. Ennek fényében a szocialista vezetőség tartott a várt gazdasági növekedés

elmaradásától, következményképpen a feszültségek kiéleződésétől.

Szekeres Imre felhívja a figyelmet az első demokratikus úton megválasztott koalíciós kormány kezdeti működési nehézségeire, amelynek legfőbb forrásai az ellentétes politikai nézetek összehangolásának konfliktusaiból adódtak. A szocialista-szabaddemokrata összefogás megvalósulása azonban nem volt lehetetlen feladat, erre az 1995-ös év során Horn Gyula kormányfő talált megoldást.⁵

A fordulat éve, 1995

A tervezett gyors átmenet megvalósíthatatlannak látszott, a kormányzatnak és a lakosságnak is rá kellett ébrednie a tényre, hogy sokkal lassabban és nehezebben fognak realizálódni a változások. A privatizációs nyomás továbbra is befolyásolta a pártprogram megvalósításának alakulását. A reformillúzióknak is vége szakadt, amikor rá kellett jönniük a külső és belső adósságokból származó egyensúlytalanság valós következményeire. A Horn-kormány első fél évének rögzös útjai után a következő, 1995-ös év hozta a fordulatokat, miután a kormánytagok között feszülő ellentétek rávezették őket a végső megoldásra: az átalakítás nem egyes személyektől, hanem a programok közös megvalósításától várható. Az új pénzügyminiszter, Bokros Lajos, és az MNB új elnöke, Surányi György által kidolgozott válságkezelő intézkedések összessége hozta a tavaszi fordulatot, amely meghatározta a kormányzat későbbi gazdaságpolitikájának egészét.

A stabilizációs csomag legfőbb intézkedései közé tartozott az árfolyam-politika korrekció, amely erősítette a gazdasági növekedést a termelés ösztönzésén keresztül; a privatizáció felgyorsítása, amelyből 150 milliárd forintos állami költségvetési bevételt származtattak a külföldi befektetőktől, miután Matolcsy György szerint más vevőkör nem jöhetett számításba az eladósodott magyar társadalom mellett. További intézkedések voltak még a társadalom fogyasztásának csökkentése, de megosztó véleményt hozott a felsőoktatási tandíj bevezetése, a tb-járulék kiterjesztése is.

Szekeres Imre szerint a stabilizációs Bokros-csomag bevezetése valóban stabilizációt hozott a makrogazdasági egyensúly helyreállításában, viszont csak súlyos társadalmi-gazdasági áldozatok árán mutatott többletet a költségvetési mérleg. Véleményem szerint a Bokros-csomag társadalmi következményeit gyengekezűen bíráló volt kampányfőnök nagyobb hangsúlyt fektetett a könyv megírása során a fejlődés mértékére, mintsem a pillanatnyi szociológiai szempontok felvázolására. A negatív megítélést igazolják a sorozatos sztrájkok, korabeli tiltakozások, munkaügyi konfliktusok a társadalom számos rétegében. A meghozott áldozatok hosszútávon fejtették ki pozitív hatásukat, de az akkori jelenlegi helyzetre nem nyújtottak megoldást.

A későbbiekben az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette a stabilizációs törvények egyes rendelkezéseit, ezzel lyukat ütve a csomag legitimitásán, amely tovább élte az Alkotmánybíróság és a kormányzat között feszülő ellentétet. A társadalmi feszültségek ellenére a demokratikus intézményrendszer megőrizte szakítószilárdságát. A parlamenti biztosok megválasztása tovább erősítette a nép érdekeinek védelmét.⁶

Félidőben, a kormányzat második fele

A stabilizációs intézkedések meghozták a kellő hatást, a társadalmi gondok tompulni látszottak a rendszerváltást követő első néhány év után, az 1994-es csalódások és társadalmi sérelmek viszont mélyen érintették a lakosság választási attitűdjét. A kormány tevékenységét minden irányból érte bíráló, amit a szerző ki is emel minden fejezetében. A legnagyobb hiányosságnak Szekeres a kormányzati idő egészére vonatkozó tervezés hiányát tekintette, amely ténylegesen szöges ellentéte volt az előző korszak rendszerének. A görcsös ragaszkodás a szocialistákról alkotott kép megváltoztatásában elhamarkodott, gyakran elkapkodott cselekedetekre készítette a kormányt.

A javuló parlamenti teljesítmény viszont pozitív képet alkotott a koalíciós viták enyhülésével, a kompromisszumok tartósabbá váltak, a közös munka tanulási folyamata eredményesnek mutatkozott az ország vezetésének életében. A kiegyensúlyozottság és a gazdasági fejlődés már kilátásba helyezte, elérhető közelségbe hozta az európai unió és a NATO-csatlakozást is Magyarország számára. 1997-re jelentkeztek a konszolidáció első jelei is. A demokratikus intézmények létrejöttével és az alkotmánymódosításokkal megerősödtek az igazságszolgáltatás intézményei. A gazdasági válságkezelés sikerei nyomán alapokat nyertek a fenntartható fejlődés feltételei, a magánszektor emelkedése a GDP jelentős százalékát nyújtotta. Az export és a beruházások ösztönző ereje elérte a kívánt hatást: a kormányzat negyedik évére fellendült a fogyasztás, a kereslet emelkedésével tovább biztosítva a gazdasági növekedést, amihez hozzájárult a bruttó és nettó adósságállomány csökkenése is.⁷

A kormányzat egész ideje alatt a legvédettebb társadalmi rétegnek a nyugdíjasok számítottak. Még európai összevetésben is mérföldkőnek számított az új nyugdíjreform, amely az elkövetkezendő évtizedre meghatározhatta volna a társadalom alakulását. Később a megvalósuló rokkantsági nyugdíjrendszer és a korkedvezmény is jelentős hatást gyakorolt a szociális közösségekre. Szekeres Imre itt kiemelkedő figyelmet szentel az új nyugdíjrendszer, a magán nyugdíjpénztárak, a törvényi változások és az egyén felelősségének fontosságára.⁸

A Horn-kormány értékelése

Az 1994 és 1998 közötti időszakról mindenképp vélekedik, viszont sok, a szocialista értékrendszerrel teljesen ellentétes véleményt alkotó politikai elemző-szakértő is elismerően értékeli Horn Gyula kormányának teljesítményét, mialatt eljuttatta az országot a rendszerváltás utáni konszolidációhoz, és megalapozta a tartós gazdasági fejlődést. A korábbi kormányhoz képest hatalmas lépést jelentett Szekeres szerint a koalíció működtethetősége, az ellenzék legitimitásának megerősítése. Vitathatatlan volt az elő-

relépés a konszenzuális demokrácia irányába, az első kormányzati periódus túlzottan ideologikus vezetésének enyhítése pedig kauzálisan, fokozottan javította a gazdasági folyamatok alakulását. Számos ellentmondás övezi ugyan véleményem szerint a gazdasági stabilizációt és a szociális helyzet összefüggéseit. A későbbi alapok megteremtéséhez áldozatokat kellett hozni, a fejlődéssel fordítottan volt arányos a koalíció támogatottsága, ugyanis a jövőbe mutató intézkedések nem kötődtek be a társadalom akkori sebeit. Létrejött ugyan az előre eltervezett fejlődési ráta emelkedése, de mégis, milyen áron?⁹

FAZEKAS MAGDOLNA LAURA

Jegyzetek

1. Szekeres Imre: Azok a koalíciós évek, A Horn-kormány 1994-1998; Noran Libro kiadó, Budapest, 2019; 5-6. p.
2. Szekeres I., u.o., 11-20. p
3. Pető Iván: Az MSZP-SZDSZ kormánykoalíció, Magyarország politikai évkönyve, 1994, 115-131.
4. Szekeres I., u.o., 21-25. p.
5. Szekeres I., u.o., 25-40. p.
6. Szekeres I., u.o., 42-86. p.
7. Szekeres I., u.o., 119-126. p., 135-145. p., 165-174. p., 181-190. p.
8. u.o., 200-205. p.
9. u.o. 275-284. p.

